

UTAJÄRVEN KUNTA

Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-,
liikenne- ja ympäristökeskus
Oulu

25. 06. 2012

Dnro POPELY

VIEHE-esiselvityshanke

LOPPURAPORTTI

ANNAREETTA ENKVIST JA HEIKKI HAVERINEN

28.5.2012

VIEHE-esiselvityshankkeen tavoitteiksi määriteltiin Oulujoki-varren alueen asukkaiden Oulujokeen liittyvien mielikuvien ja kokemuksien selvittäminen. Keräämällä kahdella eri kyselyllä informaatiota muodostettiin tavoitemielikuva: Hyvä, Puhdas ja Reilu Oulujokivarsi.

Sisällysluettelo:

Johdanto	2
1 Mielikuvia Oulujoesta kartoittava kysely.....	2
1.1. Konkreettinen toteutus	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
1.2. Sisältö ja julkaisu.....	3
1.3. Tulokset	3
2 Projektin toteuttajatahojen välinen yhteistyö	4
Vaala.....	4
Muhos	4
Humanpolis	5
Utajärvi.....	5
Utajärven elinympäristön kehittämishanke.....	5
Muut yhteistyötahot	6
3 Joki-iltamat	6
Johtopäätökset.....	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.

Johdanto

Esiselvityshankkeen tavoitteena on löytää ne jokivarteen liittyvät mielikuvat, kehittämiskohteet ja tarpeet, joita edelleen kehitetään yhteisten tavoitteiden rakentamiseksi. Varsinaista VIEHE-hanketta varten pyrittiin rakentamaan tavoitemielikuva eli kuvaus siitä, millaisia asioita Oulujokivarren tavalliset asukkaat ja yrittäjät halusivat nostaa esiin kotiseudustaan. Tavoitemielikuvassa Oulujoesta kiteytetään keskeiset arvostuksen kohteet ja ne mielikuvat, joihin alueella ollaan valmiita sitoutumaan ja jotka jo nousevat esiin kerätystä taustamateriaalista.

Taustamateriaalia tavoitemielikuvan valmistelemiseen hankittiin lähettämällä Utajärven, Vaalan ja Muhoksen kuntien Internet -sivuille kyselylomake, jolla selvitettiin jokivarren asukkaiden tämänhetkiset mielikuvat Oulujoesta ja käsitys sen merkityksestä paikallisille ihmisille. Kyselyn nimeksi annettiin mielikuvakysely Oulujoesta. Ylpeys omasta kotiseudusta ja tahto viestiä siitä positiivisesti muille olivat keskeisiä lähtökohtia, kun keinoja Oulujokivarren vetovoiman lisäämiseksi matkailukohteena haluttiin lisätä ja kyselyn perusteella etsittiinkin tietoa arvoista, vahvuuksista ja haasteista.

Esiselvityshankkeen aikana järjestettiin *Joki-iltamat* Muhoksen, Utajärven ja Vaalan kuntien kehittämisestä kiinnostuneille. Illoissa etsittiin ideoita Oulujoen nostamiseksi entiseen loistonsa. Internetkyselyllä ja iltamissa kerätty taustatieto laitetaan Utajärven kunnan internetsivuille. Tavoitteena oli saada mahdollisimman kattava edustus eri alojen toimijoita yhteen keskustelemaan Oulujoesta, Oulujoen historiasta ja matkailusta sekä määrittelemään yhdessä alueen vahvuudet ja mahdolliset ongelmat tai haasteet. Esiselvityshankkeessa onnistuttiin asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa.

1 Mielikuvia Oulujoesta kartoittava kysely

Kyselylomakkeen ja tavoitemielikuvan suunnittelu käynnistyi suunnitellun mukaisesti lähdeaineiston keräämisellä ja aineistoon tutustumisella tammikuun alussa. Aineistoa etsittiin pääasiassa Oulun yliopiston kirjaston tietokannoista, mutta myös akateemisesti pätevistä Internet lähteistä. Ensimmäiset luonnokset strukturoiduista kysymyksistä laadittiin projektin alkuvaiheessa, tammi-helmikuussa. Myös iltamia varten suunniteltujen avointen kysymysten muotoileminen aloitettiin.

Tammikuun lopussa lomakkeet saatettiin digitaaliseen muotoon ja testattiin koevastaaajilla. Puutteet ja kehittämiskohteet nousivat esille odotetulla tavalla. Kerätyn palautteen perusteella kyselytutkimus saatettiin lopulliseen muotoonsa helmikuun loppuun mennessä ja tilattiin OnlineTutkimukselta 27.2.2012. Kyselyn

tilaaminen tapahtui hieman jäljessä aikataulusta, koska yhteistyötahojen palautetta jouduttiin odottamaan pidempään kuin suunniteltiin.

OnlineTutkimukselta saatiin jo ensimmäisissä yhteydenotoissa eniten ohjausta ja ideoita lomakkeen lopulliseen asuun hiomiseksi. Heiltä ohjattiin pyytämään yhteistyökumppaneilta palkintoja kyselyyn vastaajien kesken arvottavaksi, kyselyyn vastaajien määrän lisäämiseksi. Kyselylomakkeet tulivat internetiin ELY-keskuksen logoilla varustettuna ja lomakkeen väriksi poimittiin ELY-keskuksen logosta oranssi. Palkinnoiksi kyselyyn saatiin neuvoteltua ravintola Rokuan Hovista illalliskortti, elokuvalippuja Oulun elokuvakeskuksesta sekä Utajärven kunnalta löylykauha. Rokuanhovin logo lisättiin kyselylomakkeen loppuun, vastapalveluksena illalliskorttien lahjoittamisesta.

1.1. Sisältö ja julkaisu

Avoimia kysymyksiä sisältäneen lomakkeen kysymykset oli suunniteltu niin, että kysymykset yhdestä neljään pyrkivät määrittelemään asukkaiden mielikuvan paikkakunnassa asettamalla kysyjän asemaan, jossa tämä mieltii omaa paikkakuntaansa muualta tulevan vieraan silmin. Kysymykset 9-9 kartoittivat yhteistyötahoja kiinnostavaa informaatiota alueen perinneosaajista ja historiasta 9-11 taas paikkakuntalaisille merkittäviä visuaalisia elementtejä maisemassa ja 12-13 jälleen yhteistyötahojen toivomaa informaatiota kulttuuritapahtumista.

Kyselystä kirjoitettiin esittelyteksti, kuntien Ajankohtaista palstalle, jossa kyselyn tarkoitus ja merkitys asiteltiin. Maaliskuun 2012 aikana kyselytutkimus asennettiin kuntien Internetsivuille. Kaikissa kunnissa kysely toteutettiin linkillä ajankohtaista osiossa, koska Popup -ikkunoiden asentamisessa oli ongelmia. Kysely aloitettiin suunnitelmien mukaan 8.3. Utajärvellä ja Muhoksella, henkilökunnan lomien takia kuitenkin vasta 14.3. Vaalassa. Kyselyn aloittamisesta ilmoitettiin kuntien Internet sivuilla, Tervareitissä ja Forum24:ssä. Kysely lopetettiin 18.4.2012.

1.1. Tulokset

VIEHE-esiselvityshankkeen tavoitteiksi määriteltiin Oulujoki-varren alueen asukkaiden Oulujokeen liittyvien mielikuvien ja kokemusten selvittäminen. Informaatiota kerättiin alhaalta ylöspäin ja kerätyn tiedon perusteella muodostettiin mielikuva: Hyvä, Puhdas ja Reilu Oulujokivarsi. Tavoitemielikuvasta kirjoitettiin erillinen, ajantasaiseen tutkimustietoon pohjautuva laajempi raportti, jonka johtopäätöksistä laadittiin yhden sivun mittainen tiivistelmä.

Muodostettu mielikuva ei ole kaupallinen, mutta sitä voidaan hyödyntää myös kaupallisesti. Mielikuva on ennen kaikkea totuudenmukainen ja pyrkii vastaamaan niihin haasteisiin, joita esiselvityshankkeessa kohdattiin ja hyödyntämään niitä paikallisen luonnon ja paikallisten ihmisten vahvuuksia ja voimavaroja, jotka kyselyissä nousivat esiin ja joille on mahdollista rakentaa Oulujoen tulevaisuutta.

Maaseutumatkailun vetovoimatekijöitä ovat perinteiset maisema ja maaseutukulttuuri, tietynlainen nostalgian kaipuu sekä lähiruoka. Oulujoen historia kaikkine kipupisteineen ja voimavaroineen tarjoavat parhaimmillaan palasen omaleimaista maaseutukulttuuria ja nostalgiaa. Menneisyyden vanhat hyvät arvot korostuvat yhä tiivisrytmisemmäksi muodostuvan työelämän vastapainona. Ihanne olisi, että hidasta elämystä ei tuotettaisi ainoastaan matkailijalle, vaan myös matkailuyrittäjien ja paikallisväestön toiminta ja ajattelu sidottaisiin hitaaseen elämään ja kestäviin periaatteisiin. Näin aidosti hidasta elämää tukevat arvot mahdollistaisivat hitaan matkailun.

Ei ole mitään syytä, miksi Muhos, Utajärvi ja Vaala eivät ottaisi Suomibrändin laatineen työryhmän määrittelemiä valtakunnallisesti merkittäviä askeleita ja toimisi esimerkkinä muille Suomen kunnille, kiinnittämällä entistä enemmän huomiota vesistöjensä kuntoon ja ennen kaikkea, nostamalla asian julkiseen keskusteluun Pohjois-Suomessa. Mielikuvakysely Oulujoesta selvityksen perusteella paikalliset asukkaat ovat näiden tavoitteiden takana. Jos seudulle haluttaisiin houkutella kansainvälisiä matkailijoita, juuri nämä puhtaan ruuan ja puhtaan veden tarjoamat elämykset ovat sitä, jota nykyään tietoisesti etsitään, ostetaan ja jonka ääreltä etsitään hitaan elämän avaimia.

2 Projektin toteuttajatahojen välinen yhteistyö

Viehe-esiselvityshankeessa tehtiin tiivistä yhteistyötä muiden hankkeiden kanssa. Kolmen kunnan ja Humanpolis oy:n toiveet selvitettiin ennen kyselylomakkeen internettiin laittamista.

Vaala

Ensimmäinen yhteistyökumppanin toiveiden selvittämiseksi järjestetty palaveri pidettiin Vaalassa 17.1.2012. Paikalla olivat Annareetta Enkvist, Heikki Haverinen ja Sinikka Rantalankila. Vaalassa joki koettiin suljetuksi: matkan teko loppuu joella lyhyeen. Sen sijaan Oulujärven merkitys matkailun ja paikallisen identiteetin kannalta on korostunut. Siitä huolimatta joelle oli kuitenkin suunniteltu esimerkiksi syksyisin järjestettävää valokulkuetta ja alueen esteettisen arvon lisäämistä valaistuksen avulla. Vaalan joki-iltamien teemaksi vahvistui palaverin aikana "Muistellemme menneitä ja suunnittelemme tulevaa", jossa vanha patoamaton Oulujoki esitettäisiin valokuvissa ja elokuvassa ja tulevaisuuden suunnitelmia esitettäisiin siten, että menneisyyden ja nykyisyyden välille muodostuisi jatkumo. Joki-iltamiin toivottiin myös yhteistä markkinointia muiden kuntien kanssa.

Muhos

Toinen yhteistyökumppanin toiveiden selvittämiseksi järjestetty palaveri pidettiin Muhoksella 24.1.2012. Paikalla olivat Annareetta Enkvist, Heikki Haverinen ja Muhoksen edustajana Kyösti Honkala. Muhoksella Oulujoki oli monien suunnitelmien kohteena. Joen yli oltiin rakentamassa köysirataa, vanhoihin kalankasvatusaltaisiin oli suunniteltu kahluu- ja kanoottialtaita ja joen rannalla sijaitseva Montan leirintäalue oli erilaisten kehityssuunnitelmien kohteena. Joki-iltamien järjestämisestä Koivu- ja Tähti – kulttuurikeskuksessa puhuttiin. Myös Oulujoki – brändi nousi keskustelun kohteeksi ja sen yhdistämistä jo olemassa oleviin

Muhoksen Mimmi- ja Koivu ja Tähti – brändeihin pohdittiin. Joki-iltamien teema jäi avoimeksi, mutta Muhoksen teemaksi valittiin kalatiet.

Humanpolis

Kolmas yhteistyökumppanin toiveiden selvittämiseksi järjestetty palaveri pidettiin Humanpoliksella 30.1.2012. Paikalla olivat Annareetta Enkvist, Heikki Haverinen, Ritva Okkonen, Heino Kuha ja Vesa Krökki. VIEHE – hankkeen ja Utajärven elinympäristön kehittämishankkeen yhteistyöstä keskusteltiin. Tammikuussa perustettu Kuvien Virta yhdistys nähtiin Humanpoliksen näkökulmasta keskeisenä toimijana Oulujokivarressa siksi, että rekisteröity-yhdistys takaa matkailullisen jatkuvuuden alueella. Kuvien Virta – jokielokuvafestivaalista suunniteltiin yhtä matkailun kärkihanketta alueelle. Keskustelussa nousi myös esiin, miten tärkeää olisi päästä Oulujoelle, koska maisema, joka joelta avautuu rannoille, on hyvin erilainen kuin rannalta joelle katsottaessa. Paikallisten ihmisten mielikuvien kartoittaminen vaikutti edelleen ajankohtaiselta ja tärkeältä tehtävältä ja Humapoliksen toiveet esiselvityshanketta koskien painoutuivat yleisen mielipideilmapiirin muokkaamiseen viestinnän avulla.

Utajärvi

Neljäs ja viimeinen palaveri yhteistyökumppanien toiveiden kartoittamiseksi järjestettiin Utajärvellä 1.2.2012 klo 13. Paikalla olivat Utajärven yhteistyöhenkilö Tarja Vimpari, Heikki Haverinen ja Annareetta Enkvist. Utajärven toiveita selvitettäessä keskeisiksi nousivat toisaalta hankeyhteistyö ja toisaalta kulttuuritapahtumien saaminen joelle. Joki-iltamien teemaksi Utajärvellä päätettiin kunnan toiveiden mukaisesti kulttuuri ja iltamiin mietittiin tunnelmaa keventämään mm. elävää musiikkia. Myös erilaisia aivoriihi – menetelmiä käytiin läpi ja Tarja Vimpari lupautui ohjaamaan mahdollisesti järjestettäviä työpajoja. VIEHE – hankkeen Joki-iltamien yhdistämistä Elinympäristönkehittämishankkeessa järjestettäviin iltamiin keskusteltiin. Utajärvellä toivottiin myös, että kyselytutkimus ulotettaisiin koskemaan paperimuodossa kotiseutu- ja kyläyhdistyksiä, koska kunnan nettisivujen kävijämäärät saattavat jäädä pieniksi.

Utajärven elinympäristön kehittämishanke

VIEHE – hanke aloitti suunnitellusti yhteistyön UTAJÄRVEN elinympäristön kehittämishankkeen kanssa ja osallistui ideointi työpajaan 15.2.2012. Työpajassa listattiin Utajärven matkailun kehittämisen kannalta merkittäviä kohteita. Oulujoki nousi esille työpajassa ja siitä sovittiin järjestettävän myöhemmin kaksi erillistä työpajaa, joihin VIEHE – hanke osallistuu. Oulujokeen liittyen esiin nousivat riippusilta, vesillä liikkuminen, Sotkan möljä, Kuvien Virta, muinaishaudat Kiviniemessä, Alakylän kota ja uimaranta.

VIEHE – hanke osallistui yhteistyö kumppaninsa Kuvien Virta ry – kokoukseen 16.2.2012. Kokouksessa keskusteltiin mahdollisuudesta tehdä yhteistyötä VIEHE – hankkeen toisen yhteistyökumppanin Geoparkin maaseutumatkailun kehittämissuunnitelmien kanssa. Elokuvfestivaalin järjestämiseksi perustettu Kuvien Virta yhdistys edustaa maaseutumatkailun näkökulmasta jatkuvuutta.

Muut yhteistyötahot

25.1.2012 Kari Tervonen MTK Pohjois-Suomi Maaseutuelinkeinojen kehittämisen tiedotus-, koordinaatio-, ja aktivointihankkeesta tapasi Heikki Haverinen palaverissa, jossa Tervonen esitteli erilaisia mahdollisuuksia hankkeiden välisen yhteistyön kehittämiseksi. Haverinen ja Enkvist kutsuttiin Ukko Hallassa järjestettävään maaseutuhankkeiden seminaariin, mutta seminaaria ei saatu sovitetuksi projektin aikatauluihin.

26.1.2012 VIREÄ KOLMASSEKTORI Heikki Haverinen esitteli VIEHE – hankkeen seminaarissa. Viehe-esiselvityshankkeeseen oltiin Vireästä Kolmannesta sektorista yhteydessä ja tarjottiin koulutusta yhteisöille, mutta hankkeen puitteissa ei ollut mahdollista osallistua koulutuksiin.

Viehe –esiselvityshankkeen aikana solmittiin myös kontakti Rokua Geopark –yrityshankkeeseen ja yhteistyöstä Viehe Oulujoki –jatkohankkeessa sovittiin.

3 Joki-iltamat

Joki-iltama päivämääräksi sovittiin Muhokselle 21.3.2012 klo 18, Koivu ja Tähti kulttuurikeskuksen auditoriossa. Muhokselle tuli puhumaan kalatienhankkeesta projektipäällikkö Esa Laajala ELY – keskukselta. Tapahtumasta tiedotettiin Tervareitissä (16.3.2012), paikallisiin kauppoihin kiinnitetyillä ilmoituksilla ja tiedottamalla kunnan sähköpostilistalla. Paikalla oli 24 osallistujaa. Osallistujien mielipiteitä ja mielikuvia joesta kartoitettiin keräämällä vastauksia avoimia kysymyksiä sisältävällä lomakkeella, johon Muhoksella vastasi 22 osallistujaa.

Vaalan iltamat järjestettiin 26.3.2012 klo 18 Vaalan valtuustosalissa. Tapahtumasta tiedotettiin Tervareitissä (23.3.2012) ja paikallisiin kauppoihin kiinnitetyillä ilmoituksilla. Myös kunnan sähköpostilistalle välitettiin iltamakutsu. Dosentti Reijo Heikkinen puhui aiheesta Oulujoki ennen ja nyt, esittäen runsaasti dioja Oulujoesta. Yhtye Nuoret marttyyrit esitti jokiaiheista musiikkia. Paikalla oli Vaalassa 21 osallistujaa.

Osallistujien mielipiteitä ja mielikuvia joesta kartoitettiin myös Vaalassa keräämällä vastauksia avoimia kysymyksiä sisältävällä lomakkeella, johon Vaalasta vastasi 9. Iltamista oli Sauli Kallion kirjoittama puolen sivun juttu Tervareitissä (30.3.2012).

Utajärvellä iltamat järjestetään Merilän kartanossa 16.4.2012. Paikalle saapui 16 osallistujaa. Tapahtumasta tiedotettiin etukäteen kahdella erillisellä ilmoituksella Tervareitissä (13.4.2012) ja (17.4.2012). Paikallisiin kauppoihin vietiin ilmoituksia ja iltamasta tiedotettiin kunnan sähköpostilistalla. Tapahtumassa oli Osallistujien mielipiteitä ja mielikuvia joesta kartoitettiin keräämällä vastauksia avoimia kysymyksiä sisältävällä lomakkeella, johon Utajärveltä vastasi 9.

Johtopäätökset

Kehityksestä ja kuntakeskusten kaupungistumisesta huolimatta, maaseudun asukkaiden mielenmaisemassa kannattaisi vaalia maaseudun henkeä, perinteisiä arvoja, jolle on hyvä rakentaa tulevaisuutta. Nämä arvot

saadaan parhaiten juurrutettua paikkakunnalle viestimällä niistä aktiivisesti sekä kouluttamalla paikkakuntien nuoria. Aktivoimalla yrittäjyyttä, kulttuuria ja piristämällä kylätoimintaa, houkutellaan nuoria jäämään kotipaikkakunnalle ja edesautetaan työllistämistä alueella.

VIEHE-esiselvityshankkeen aikana kerätystä palautteesta kävi ilmi, että kuntiin toivottiin erilaisia taidekursseja, -työpajoja ja leirejä sekä valokuvaukseen, videokuvaukseen ja kalastukseen liittyviä työpajoja. Kuntien työpajoista saama hyöty olisi, että harrastus- ja kulttuuritoiminta alueella aktivoituisivat ja työpajojen kautta kunnissa olevat kädentaitajat oppisivat uusia asioita ja voisivat edelleen kehittää tuotteita.

Erilaisten tuoteideoiden hiominen on tärkeää, sillä maaseudulla yrittäjän työllistyminen saattaa tyypillisesti rakentua useista eri osa-alueista, jotta esimerkiksi sesonkien aiheuttamat vaihtelut ansioissa tasoittuvat, ja työllistymisen mahdollisuudet omalla kotiseudulla lisääntyvät.

Meren ja Oulujärven väliin sijoittuvan Oulujoen läheisyys on paikallisille luonnollinen syy painottaa kestäviä ja vihertäviä valintoja. Jokivarren kunnissa Viehe -esiselvityshankkeessa järjestetyn selvityksen perusteella jokiluonto, veden laatu ja sen puhtaus ovat kaikista keskeisimpiä ja tärkeimpiä asioita jokivarren asukkaille. Se, että ympäristökysymykset eivät ole kuntalaisille yhdentekeviä on hyödynnettävissä oleva voimavara alueella.

Ympäristökysymyksissä aktivoituminen ei ole ainoata pehmeitä arvoja edustavia ilmiöitä alueella, sillä jokivarren kolmesta kunnasta Utajärvi on painottanut omassa kunnassaan eettisiä valintoja olemalla Suomen ensimmäinen Reilun kaupan kunta. Reilun kaupan kaupunki tai Reilun kaupan kunta -arvonimi myönnetään kunnalle tai kaupungille, joka sitoutuu edistämään Reilua kauppaa ja tekemään omissa hankinnoissaan eettisiä valintoja.¹

Kestävä kehitys on kantava ajatus myös Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmassa 2007-2013, sillä yksi kaikkia kolmea painopistealuetta koskevista periaatteista on kestävä kehitys ja erityisesti ympäristönsuojelu.² Jokivarren matkailua ja paikallisten ihmisten mielikuvia omasta kotiseudusta kehitettäessä kannattaakin huomioida, että vihertyminen on jatkuvasti tärkeämpää ja pehmeät arvot nousevat keskusteluun medioissa myös valtakunnallisesti. Ympäristökysymysten ja eettisten valintojen eteen työskenteleminen voi olla avain kiinnostavan ja positiivisen viestin välittämiseen Oulujoen kunnista, jopa Suomesta.

¹ Reilun kaupan internetsivusto, 2012.

² Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma 2007-2013

Viitteet:

Maaseutuverkostoyksikkö, 2012. Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma 2007-2013.

Maaseutuverkostoyksikkö, Seinäjoki. Saatavilla Internetistä: <http://www.maaseutu.fi> :Lainattu 28.5.2012

Reilu Kauppa, 2012. Mikä Reilu Kauppa, 2011. Reilun Kaupan edistämisyhdistys ry, Helsinki. Saatavilla internetistä: <http://www.reilukauppa.fi/> lainattu: 28.5.2012